

اصول فقه

در نظم نوین

با بکارگیری علم خلاقیت و طرح شبکه ای مغز

تألیف:

سید مصطفی مؤمنی

مجمع علمی و فرهنگی مجید

سرشناسه	:	مومنی، مصطفی
عنوان و نام پدیدآور	:	اصول فقه در نظم نوین / مصطفی مومنی.
مشخصات نشر	:	تهران: مجد، ۱۳۹۴.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۲۰-۶
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	اصول فقه
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ الف ۸/م ۱۵۵ BP
رده بندی دیویی	:	۲۹۷/۳۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۰۴۳۷۷۰

هرگونه نقیض یا قسمتی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موا: تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

اصول فقه در نظم نوین (با بکارگیری متد خلاقیت و طرح شبکه ای مغز)

تألیف: سید مصطفی مؤمنی

اشارات مجد

چاپ اول ۱۳۹۴ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفۀ تألیف بنابر «مجد» است.

دفتر مرکزی:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان وحید نژاد، ۱۲ فروردین پلاک ۱۰۸

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۹۴۲۲ - ۶۶۴۹۶۳۳۸

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۵۲۰-۶

ISBN: 978-600-193-520-6

شعبه فروردین: خیابان ۱۲ فروردین، مقابل تعزیرات، پلاک ۲۸۳، طبقه دوم تلفن: ۶۶۴۹۰۹۰

شعبه اردیبهشت: خیابان اردیبهشت (منیری جاوید)، تقاطع شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷، تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۰

www.majdlaw.ir

E-mail: majdlaw92@gmail.com

سیستم اشتراک پذیری «مجد»:

ارسال پیامک حاوی نام و نام خانوادگی و شغل (در صورت تمایل) به شماره ۰۲۱۶۶۴۹۰۹۹۸ فصلنامه حقوقی مجد با ارائه مقالات اساتید مبرز حقوق کشور بطور منظم منتشر می شود.

فهرست مطالب

۱۱.....	مقدمه
۱۳.....	« کلیات »
۱۵.....	بخش اول: الفاظ
۱۷.....	فصل اول: تعریف وضع الفاظ و اقسام آن (تعیننی و تعیننی)
۲۰.....	فصل دوم: اشتراک و ترادف
۲۲.....	فصل سوم: حقیقت و مجاز و اقسام آن
۲۸.....	فصل چهارم: اصل و لفظ
۲۸.....	مبحث اول: اصل و لفظ
۲۸.....	مبحث دوم: اصل و لفظ
۲۹.....	مبحث سوم: اصل و لفظ
۲۹.....	مبحث چهارم: اصل و لفظ
۳۰.....	مبحث پنجم: اصل و لفظ
۳۰.....	مبحث ششم: اصل و لفظ
۳۱.....	بخش دوم: اوامر و نواهی
۳۳.....	فصل اول: اوامر
۳۳.....	مبحث اول: تعریف امر و اقسام آن
۳۸.....	مبحث دوم: اقسام حکم
۳۸.....	گفتار اول: حکم ارشادی و مولوی
۳۸.....	گفتار دوم: حکم واقعی و ظاهری
۴۰.....	گفتار سوم: حکم امضائی و تأسیسی
۴۱.....	گفتار چهارم: حکم وضعی و تکلیفی
۴۵.....	مبحث سوم: اقسام واجب
۴۵.....	گفتار اول: واجب اصلی و تبعی
۴۶.....	گفتار دوم: واجب عینی و کفائی
۴۸.....	گفتار سوم: واجب تعیننی و تخیری
۵۱.....	گفتار چهارم: واجب نفسی و غیر
۵۱.....	گفتار پنجم: واجب موقت و غیر موقت

۵۵.....	گفتار ششم: واجب تعبدی و توصلی
۵۶.....	گفتار هفتم: واجب مطلق و مشروط
۵۷.....	گفتار هشتم: واجب معلق و منجز
۵۹.....	فصل دوم: نواهی
۵۹.....	مبحث اول: تعریف نهی و اقسام آن
۶۲.....	مبحث دوم: اثر نهی در معاملات و عبادات

۶۷.....	بخش سوم: مفهوم و منطوق
۶۹.....	فصل اول: تعریف منطوق و اقسام آن
۷۰.....	مبحث اول: منطوق صریح و اقسام آن
۷۱.....	مبحث دوم: منطوق غیر صریح (دلالت التزامی یا سیاقی) و اقسام آن
۷۴.....	فصل دوم: تعریف مفهوم و اقسام آن
۷۴.....	مبحث اول: مفهوم موافق اولویت (قیاس اولویت)
۷۸.....	مبحث دوم: مفهوم مخالف مساوی (قیاس مساوات)
۷۹.....	مبحث سوم: مفهوم مخالف شرط
۸۶.....	مبحث چهارم: مفهوم مخالف نایب
۸۸.....	مبحث پنجم: مفهوم مخالف حصص استثناء
۹۰.....	مبحث ششم: مفهوم مخالف وصف
۹۴.....	مبحث هفتم: مفهوم مخالف عدد
۹۸.....	مبحث هشتم: مفهوم مخالف لقب

۱۰۱.....	بخش چهارم: عام و خاص
۱۰۳.....	فصل اول: تعریف عام و خاص و اقسام آن
۱۰۴.....	مبحث اول: عام افرادی (استغراقی، شمولی)
۱۰۶.....	مبحث دوم: عام مجموعی
۱۰۸.....	مبحث سوم: عام بدلی
۱۱۰.....	مبحث چهارم: مخصص متصل و اقسام آن
۱۱۱.....	گفتار اول: مخصص متصل صفت
۱۱۳.....	گفتار دوم: مخصص متصل شرط
۱۱۴.....	گفتار سوم: مخصص متصل استثناء
۱۱۶.....	گفتار چهارم: مخصص متصل بدل بعض از کل
۱۱۶.....	گفتار پنجم: مخصص متصل غایت

مبحث پنجم: مخصص منفصل و اقسام آن	۱۱۷
گفتار اول: مخصص منفصل لفظی	۱۱۷
گفتار دوم: مخصص منفصل عقلی (لثی)	۱۱۹
فصل دوم: اجمال مخصص و صور آن	۱۲۱
فصل سوم: عمل به عام پیش از جست و جوی مخصص	۱۲۵
فصل چهارم: وجود یک مخصص بعد از چند جمله عام	۱۲۶
فصل پنجم: دوزان امر بین تخصیص و نسخ	۱۲۸
مبحث اول: مقایسه نسخ با تخصیص	۱۲۸
مبحث دوم: انواع نسخ	۱۲۸
مبحث سوم: حکم تعارض عام و خاص در حالات مختلف	۱۳۲

بخش پنجم: مطلق، مقید، مجمل و مبین	۱۳۵
فصل اول: تعاریف اصطلاحات	۱۳۷
فصل دوم: خصوصیات مطلق و مقید	۱۴۲
فصل سوم: اقسام مطلق	۱۴۳
فصل چهارم: حکم تعارض مطلق و مقید	۱۴۷
فصل پنجم: تفاوت عام و مطلق	۱۴۹
فصل ششم: شرایط امکان اطلاق و تقیید (بعضیات حکمت)	۱۵۰

بخش ششم: ادله استنباط احکام	۱۵۷
فصل اول: تعاریف اصطلاحات	۱۵۹
فصل دوم: ادله اجتهادی	۱۶۴
مبحث اول: قرآن	۱۶۴
مبحث دوم: سنت	۱۶۵
مبحث سوم: اجماع	۱۶۹
مبحث چهارم: عقل	۱۷۱
گفتار اول: تعریف دلیل عقلی و اقسام آن	۱۷۱
گفتار دوم: قاعده تلازم بین حکم عقل و حکم شرع	۱۷۲
گفتار سوم: مقدمه واجب	۱۷۲
مبحث پنجم: قیاس	۱۸۳
مبحث ششم: استصلاح - استحسان - سد ذرایع - عرف	۱۸۸
فصل سوم: ادله فقهاتی (اصول عملیه)	۱۹۴

مبحث اول: اقسام شبهه.....	۱۹۴
مبحث دوم: اصل برائت.....	۱۹۷
مبحث سوم: اصل تخیر.....	۱۹۸
گفتار اول: ارکان استصحاب و ادله حجیت آن.....	۲۰۵
گفتار دوم: اقسام استصحاب از جهت مستصحاب.....	۲۰۷
گفتار سوم: اقسام استصحاب از جهت منشأ شک لاحق.....	۲۱۰
گفتار چهارم: حکم تعارض دو استصحاب.....	۲۱۱
گفتار پنجم: حکم تعارض استصحاب با امارات قانونی و قضایی و ظن.....	۲۱۱
گفتار ششم: حکم تعارض استصحاب با اصول برائت - احتیاط - تخیر.....	۲۱۲
گفتار هفتم: حکم تعارض استصحاب با قواعد: صحت - ید - فراغ و.....	
تجاوز - قرعه و درء - ظاهر حال.....	۲۱۲
فصل چهارم: تعارض ادان.....	۲۲۳
مبحث اول: تعارض تعارض و تراحم و اقسام آن (تعارض ظاهری و واقعی).....	۲۲۳
مبحث دوم: تخصیص - تخصیص - ورود - حکومت.....	۲۲۳
منابع و مأخذ.....	۲۳۳

« علایم اختصاری »

قانون تجارت	ق.ت.
لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت	ل.ا.ق.ت.
قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی	ق.ا.ت.ا.و.
آیین نامه اداره تصفیه امور ورشکستگی	آ.ا.ت.ا.و.
قانون صدور چک	ق.ص.چ.
قانون بورس اوراق بهادار	ق.ب.ا.ب.
قانون اجرای احکام مدنی	ق.ا.ا.م.
قانون امور حسبی	ق.ا.ح.
قانون روابط موجر و مستأجر	ق.ر.م.م.
قانون مدنی	ق.م.
قانون آیین دادرسی مدنی	ق.آ.د.م.
قانون اساسی	ق.ا.
قانون مجازات اسلامی	ق.م.ا.
صحه	ص.
رأی وحدت رویه	ر.و.ر.

مقدمه

حکمت تدوین مجموعه ای تحت عنوان اصول فقه در نظم نوین، آشنایی با سبک نوینی از مطالعه و یادگیری با استفاده از متد خلاقیت و طرح شبکه ای مغز می باشد بدین معنا که چه کتابی جهت یادگیری و متعاقب آن شرکت در آزمون ها مطالعه می کنیم مهم است ولی مهم تر از آن سبک مطالعه ای است که افراد را از یکدیگر متمایز می کند و باعث می شود که کسی بالفرض عنوان وکیل یا قاضی یا استدلال یا دانشجوی زرنگ بدهیم و دیگری از این عنوان محروم شود.

طبق نظر اینجانب فرق یک فردی که از حافظه خود به نحو احسن استفاده می کند و در مسیر موفقیت اعم از فعالی در نکورهای مختلف و موفقیت شغلی و... گام می نهد با کسی که علی رغم تلاش به نتیجه مطلوب خود نمی رسد، در برتری حافظه آنها خلاصه نمی شود بلکه در نوع استفاده از حافظه خلاصه می شود. به عبارت دیگر اینکه چند ساعت در روز مطالعه می کنیم مهم است، بلکه چه تعداد کتاب مطالعه می کنیم مهم است، اینکه کدام دانشگاه درس خواندیم مهم است، اینکه نیاز داریم در آزمون های پایان ترم و ورودی اعم از کانون وکلا یا قضاوت یا ارشد یا دکتری و... دیرفته شویم مهم است، اما مهمتر از همه موارد فوق، ایمان داشتن به استعداد های خوبی است لذا کافیه راه بروز آنها را پیدا نماییم و برای هر هدف ابتدا ارزش گذاری و سپس مناسب با ارزش آن هدف، مسیر موفقیت را طی کنیم که از جمله این مسیرها نحوه صحیح راضی یادگیری است که در ۵ رکن تحت عنوان متد خلاقیت و طرح شبکه ای مغز خلاصه می شود.

- ۱- جمع آوری تمام مطالب مرتبط و متشابه و متضاد به صورت مدون و خلاصه
- ۲- سازماندهی مطالب
- ۳- خلاصه نویسی
- ۴- کلید برداری و علامت گذاری نکات کلیدی و مهم
- ۵- حذف عوامل مزاحم فکری اعم از مباحث زائد و غیر کاربردی در کتاب و مباحث شخصی در زندگی خانوادگی

در این کتاب به مانند کتاب حقوق تجارت در نظم نوین نگارنده، سعی شده است حتی الامکان به تمام موارد فوق به استثناء مباحث شخصی خانوادگی که مربوط به خود داوطلب می شود، جامعه عمل بپوشانم. لذا به جای اینکه داوطلب زمان طولانی صرف

مطالعه کتاب‌های متعدد و تسلط بر آنها و متعاقباً کشف مطالب مرتبط اعم از متشابه و متضاد نماید تا به این ۵ رکن دست یابد، این کتاب حکم یک پک آماده را دارد که با تسلط بر آن به راحتی می‌توان در هر زمینه آموزشی اعم از آزمون‌های دانشگاه‌ها و ورودی کانون وکلا و قضاوت و ارشد و دکتری و... بدون نیاز به کتاب تستی به درصد بالایی دست پیدا کرد حتی از لحاظ عملی می‌توان به گونه خاصی از این کتاب استفاده نمود.

نکته ۱: این کتاب تحت هیچ عنوان نافی کتاب استاد بزرگوار جناب آقای دکتر ابوالحسن محمدی و اساتید بزرگوار دیگر که سالیان سال در زمینه علمی و آموزشی سابقه درخشان دارند نمی‌باشد و در صورت وقت کافی حتماً به کتابهای فوق الذکر جهت تبیین و تشریح دقیق مطالب رجوع نمایید.

نکته ۲: عنوان استنباطی به کار گرفته شده در این کتاب تحت هیچ عنوان حکم فرمول را ندارد بلکه حاصل استنباط است. روزها تعمق و تدقیق در کتب و منابع متعدد میباشد که حاصل آن کتاب ساده روان پیش روست. لذا امیدوارم خوانندگان محترم و صاحب نظران فرهیخته از این کتاب بهر نیاید از استنباط متون قانونی و اصولی نگاه کرده و در پایان نگارنده را از ریز بین خود بی بهره نگذارده و آنچه را که در خور بیان دیدند، به آدرس الکترونیکی ذیل برای اینجانب ارسال دارند.

با تشکر

سید مصطفی مومنی - پاییز ۱۳۹۴

Email: mehram.momenei@100.com

« کلیات »

تعریف اصول فقه: عبارتست از آیین استنباط احکام فرعی از منابع اصلی موضوع علم اصول فقه: به طور کلی هر مسئله ای که در طریق استنباط احکام شرعی یا حقوقی قرار بگیرد (یعنی بتوانیم به وسیله آنها احکام فرعی را از منابع اصلی استنباط نمائیم) می تواند موضوع علم اصول فقه قرار بگیرد^۱ مانند: قرآن - سنت - اجماع - عقل - قیاس و ...

هدف علم اصول فقه: توانایی استنباط احکام فرعی و استخراج تکالیف دینی از ادله اصلی موجود و رفع نزاعها و خلع های موجود در قوانین کاربرد اصول فقه در حقوق موضوعه: به طور کلی مهم ترین کاربرد اصول فقه در حقوق موضوعه را می توان در ۳ بند خلاصه کرد:

- ۱ - تفسیر صحیح قوانین و رفع ابهام اجمال از آن
- ۲ - تعیین مدعی و مدعی علیه با استفاده از اصولی همچون اصل عدم و
- ۳ - دریافت احکام از متون قانونی در موارد نقص و سکوت قانون

اقسام مکاتب:

- ۱ - مکتب فقیهان: مختص مذهب سنی - اکثراً حنفی هستند - مبنای مکتب آنها توجه به حکم فروع جزئی
- ۲ - مکتب متکلمان: مختص مذهب سنی - اکثراً حنفی هستند - مبنای مکتب آنها حفظ اصول و قواعد کلی
- ۳ - مکتب اخباری: مختص مذهب شیعه - اکثراً زیدی (۴ امامی)، اسماعیلی (۵ امامی)، جعفری (۱۲ امامی) هستند - مبنای مکتب آنها قرآن و اجماع را شامل می شود نه عقل
- ۴ - مکتب اصولی: مختص مذهب شیعه - اکثراً زیدی (۴ امامی)، اسماعیلی (۶ امامی)، جعفری (۱۲ امامی) هستند - مبنای مکتب آنها علاوه بر قرآن و اجماع، عقل را هم شامل می شود.

نکته: اختلاف نظر اخباریان و اصولیان مربوط به شبهات حکمی تحریمی است.

۱ - «... موضوع علم الأصول و هو الكلّی المنطقی علی موضوعات مسائل المتنبّهة» یعنی موضوع علم اصول، کلی ای است که بر موضوعات مسائل پراکنده آن انطباق یابد.